

Обществено мнение в България през 2018: членството в ЕС и по-нататъшната интеграция

Марин Лесенски

Институт Отворено общество - София

www.osis.bg

Съдържание

Въведение и резюме на резултатите	2
Резултат на допитване за членството в ЕС	3
Оценка на членството в ЕС	4
Предимства от членството в ЕС	5
Подкрепа за партии, които биха искали излизане от ЕС	7
Подкрепа за по-нататъшна интеграция: Членство в Еврозоната	8
Сравнение на подкрепата за влизане в Еврозоната и замяна на лева с еврото	10
Подкрепа за по-нататъшна интеграция: Членство в Шенген	12
Доверие в институциите и ЕС	12
Резултати според профилите на участвалите в допитването	13

Въведение и резюме на резултатите

Настоящият доклад представя данни от национално представително изследване на общественото мнение, проведено от Институт Отворено общество – София през месец април 2018 година, което включва въпроси за нагласите в България по отношение на членството в ЕС и процеса на разширяване на Европейския съюз.¹ Използвани са и данни от предишни изследвания на Институт Отворено общество – София от последните десет години, за да се направят сравнения и проследят тенденции.

Основните наблюдения са следните:

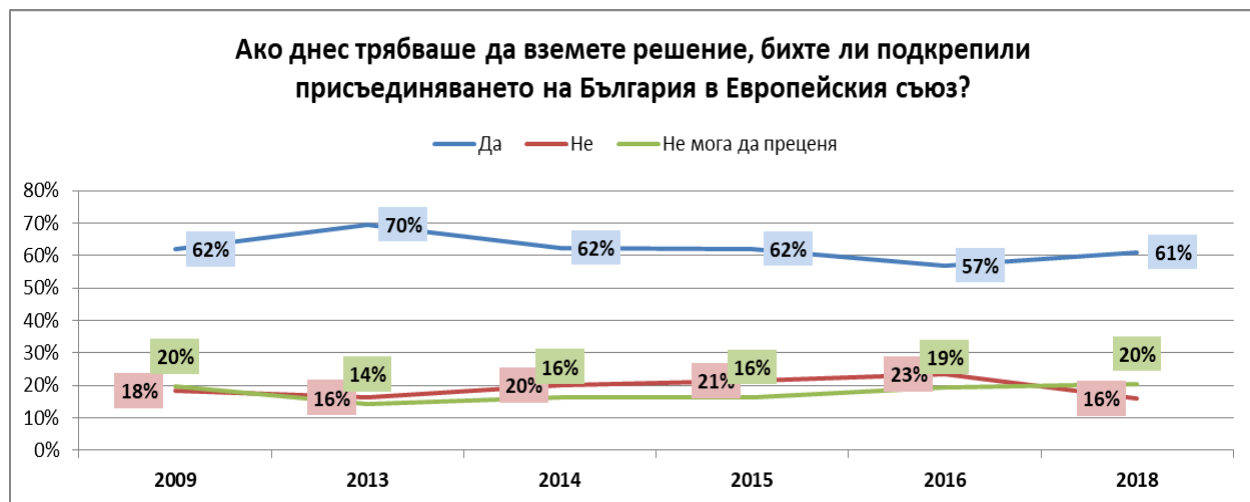
- През 2018 г. подкрепата за членството в ЕС остава висока, като 61% биха гласували „за“ и само 16% „против“, ако въпросът бе предложен на референдум. Въпреки намалението спрямо пика на подкрепа за членството от 70% през 2013 г., тенденцията спрямо 2016 г. е повишаване на подкрепата с 4% и намаление с 7% на дела на несъгласните с членството.
- Близко 45% оценяват положително членството в ЕС досега, една трета нямат мнение по въпроса и само 16% го оценяват негативно.
- Повечето възможности за пътуване в чужбина (50%), работа (48%) и образование (33%) са възприемани като трите най-големи предимства на членството в ЕС. Едва 9% от запитаните казват, че то няма никакви предимства. Тези предпочитания се запазват почти непроменени през годините, но например очакването ЕС да „въведе правила и законност“ пада от 2 място сред предимствата на членството в ЕС през 2008 г. до 7 място през 2018 г.
- През 2018 г. близо 57% не биха подкрепили партия, която иска излизане от ЕС, а 15% са склонни да го направят. В сравнение с 2008 г., има намаление от 15% на тези, които не биха гласували за такава партия и същевременно увеличение от 3% на тези, които биха гласували.
- ЕС е на второ място по доверие сред институциите, като с 49% доверие е малко след православната църква с 52%, а армията е на трето място с 46%.
- Повечето хора (42%) подкрепят членство на България в Евророната, докато 24% са несъгласни. В същото време обаче само 22% подкрепят замяна на лева с евро, а 56% са против. Когато се съпоставят данните се вижда, че близо половината от анкетираните, които заявяват подкрепа за членство в Евророната са против замяна на българския лев с еврото.
- Половината от запитаните подкрепят членството в Шенген, а 18% са против. Подкрепата за членството пада с близо 17% спрямо 2011 г., а несъгласието се увеличава три пъти от само 6%.

¹ Данните са от национално представително изследване на общественото мнение, проведено сред населението на възраст над 18 г. през април 2018 г. по метода на интервю лице в лице по стандартизирана анкетна карта. Респондентите са подбрани чрез вероятностна двустепенна гнездова извадка. При планирани 1200 интервюта са осъществени 1179. Максималната стохастична грешка е $\pm 2,8\%$. Изследването е осъществено и финансирано от Институт Отворено общество - София.

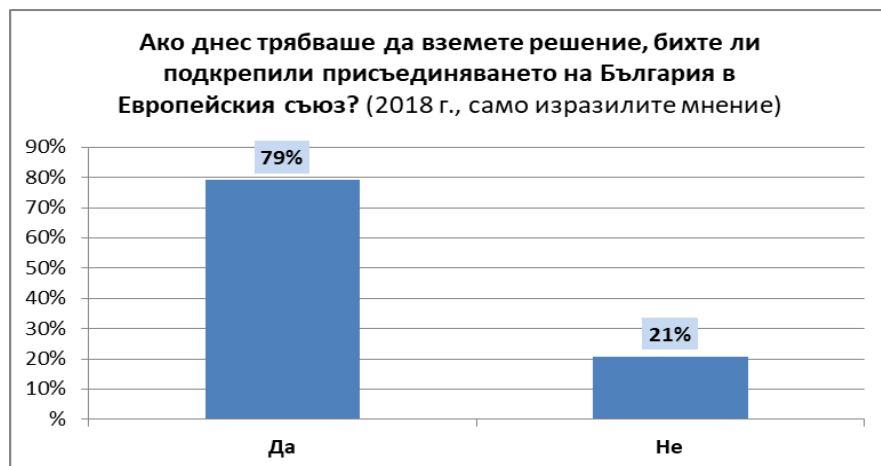
- Възраст и образование са показателни за редица нагласи, като по-младите (70%) и по-образованите (70%) български граждани са по-склонни да подкрепят членството в ЕС, а и Еврозоната и Шенген, докато сред по-възрастните над 60 г. и с по-ниско образование подкрепата е по-ниска (съответно 53% и 24%) и има висок дял на хора без мнение по въпросите (съответно 26% и 60%)
- По електорални предпочитания, привържениците на ГЕРБ са най-склонни да подкрепят членството в ЕС (82%), Еврозоната (62%) и Шенген (65%), докато тези на БСП са най-малко склонни на това (50% за членство в ЕС, 33% за Еврозоната и 37% за Шенген). Привържениците на БСП не са непременно несъгласни, а по-скоро сред тях има голям дял без мнение по тези въпроси (29% за членство в ЕС, 41% за Еврозоната и 41% за Шенген).

Резултат на допитване за членството в ЕС

Огромното мнозинство български граждани продължават да подкрепят членството на страната в ЕС. През пролетта на 2018 г. 61% от запитаните пълнолетни български граждани заявяват, че подкрепят членството на България в ЕС, а само 16% са против. Тази подкрепа се запазва висока през последните 10 години, като най-високото ниво 70% е било регистрирано през 2013 г., а най-ниското – 57% - през 2016 г., за да се увеличи отново през 2018 г. до сегашните 61%. Делът на несъгласните с членството в ЕС варира от 23% през 2016, когато е най-високата регистрирана стойност до 16% през 2018 г., което е най-ниската стойност по този показател регистрирана през последните 10 години. Подобни ниски стойности на несъгласните с членството са регистрирани и през 2013 г. През 2018 г. една пета от анкетираните (20%) нямат мнение по въпроса.

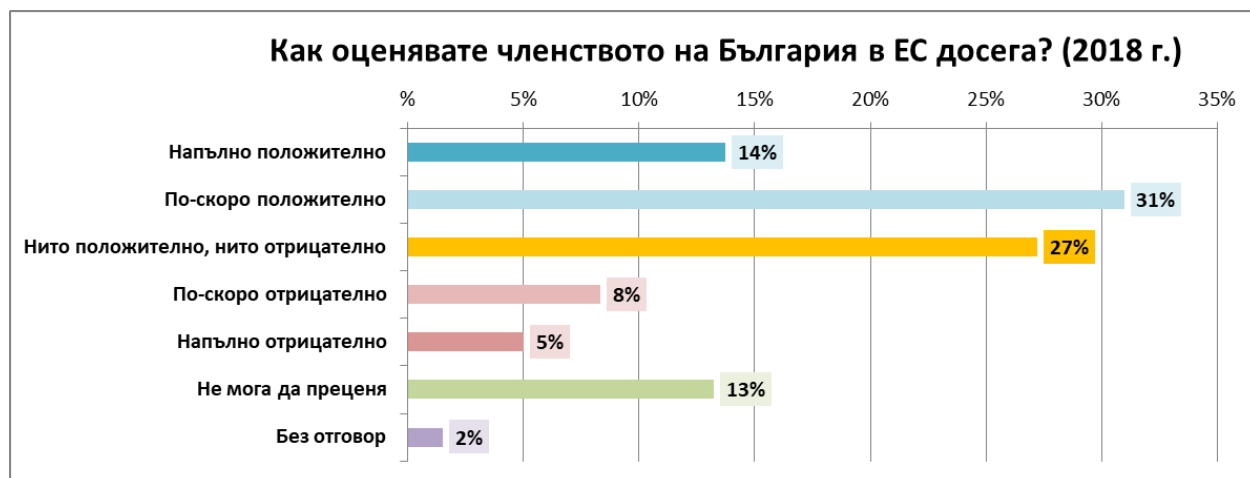

Ако се вземат предвид само тези, които са изразили мнение – т.е. само отговорите „да“ или „не“, каквито биха били правилата при един референдум, то тогава подкрепата за членството би била близо 80%, докато 21% не биха подкрепили членството в ЕС.

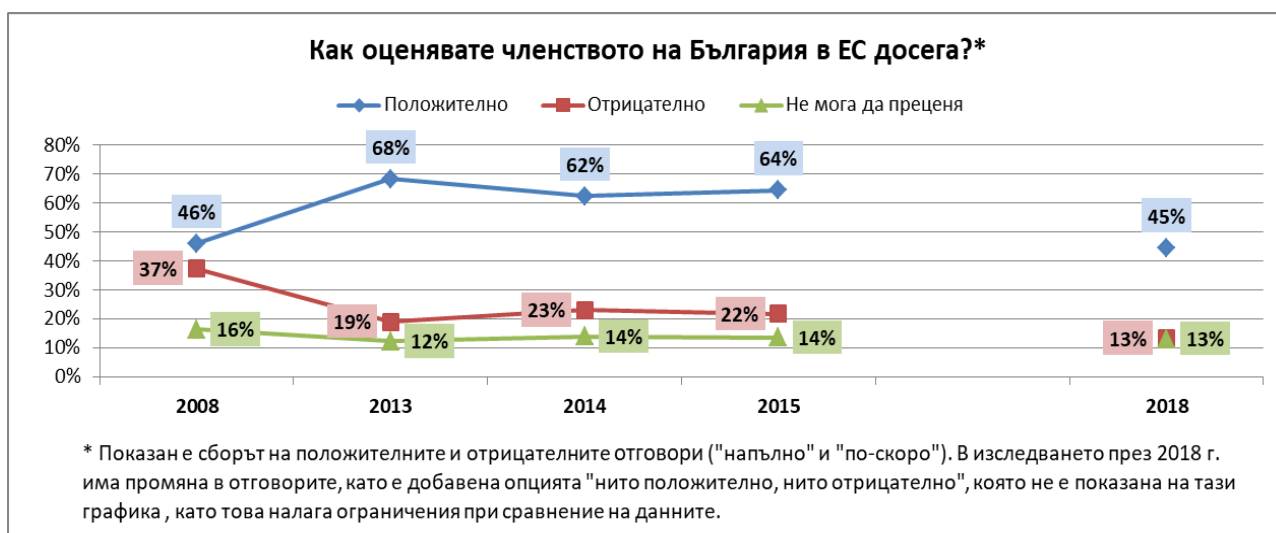

Оценка на членството в ЕС

Повечето от запитаните - 45% - оценяват положително членството на България в ЕС досега, 13% го оценяват като отрицателно, за близо една трета - 27%, то е нито положително, нито отрицателно, докато други 13% не могат да преценят. За близо 14% оценката е „напълно положително“, 31% отговарят с „по-скоро положително“. Само за 5% то е напълно отрицателно, а за 8% членството е по-скоро отрицателно.

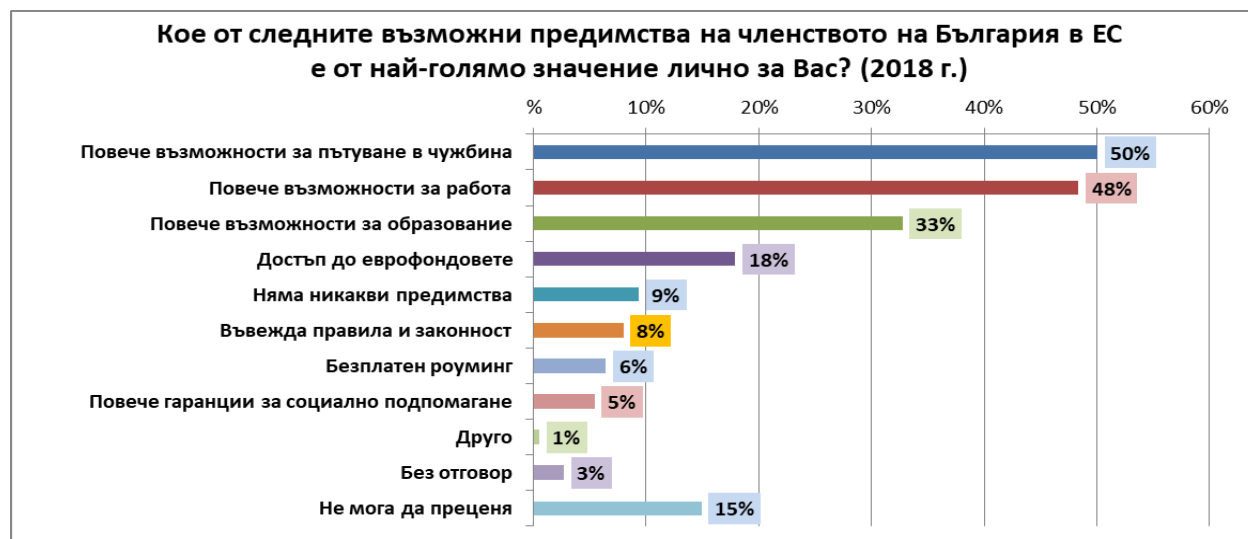
Ако се направи сравнение с подобен въпрос от предишни години (под условие поради известни различия във въпросниците), може да се види следното. Между 2008 и 2015 г. нараства делът на хората, които оценяват членството като положително, като най-високата стойност е през 2013 г., а за този период намалява делът на негативните оценки, като той е най-нисък през 2013 г.. В изследването за 2018 г. е добавена опция на отговор „нито положително, нито отрицателно“, който посочват близо една трета от запитаните (27%). Така през 2018 г. делът на всички положителни оценки е 45% при 64% през 2015 г., а на всички отрицателни – 13% спрямо 22% през 2015 г.. Делът на хората без мнение по въпроса остава почти еднакъв от 2013 до 2018 година - от 12% до 13% съответно за тези години. Така може да предположим, че спадът и при положителните и при отрицателните мнения се дължи на обстоятелството, че през 2018 г. част от респондентите са заложили на неутрални отговори, когато тази опция е била предложена.

Предимства от членството в ЕС

За половината от участвалите в допитването (50%) повечето възможности за пътуване в чужбина са най-голямата полза от членството в ЕС. Почти толкова (48%) посочват повечето възможности за работа като предимство на членството в ЕС, 33% са на мнение, че то дава повече възможност за образование. Към една пета (18%) посочват достъпа до еврофондовете като предимство. Едва 9% считат, че членството в ЕС няма никакви предимства².

² Анкетираните са имали възможност да дадат по повече от един отговор на този въпрос и затова сборът на процентите на различните отговори надхвърля 100.

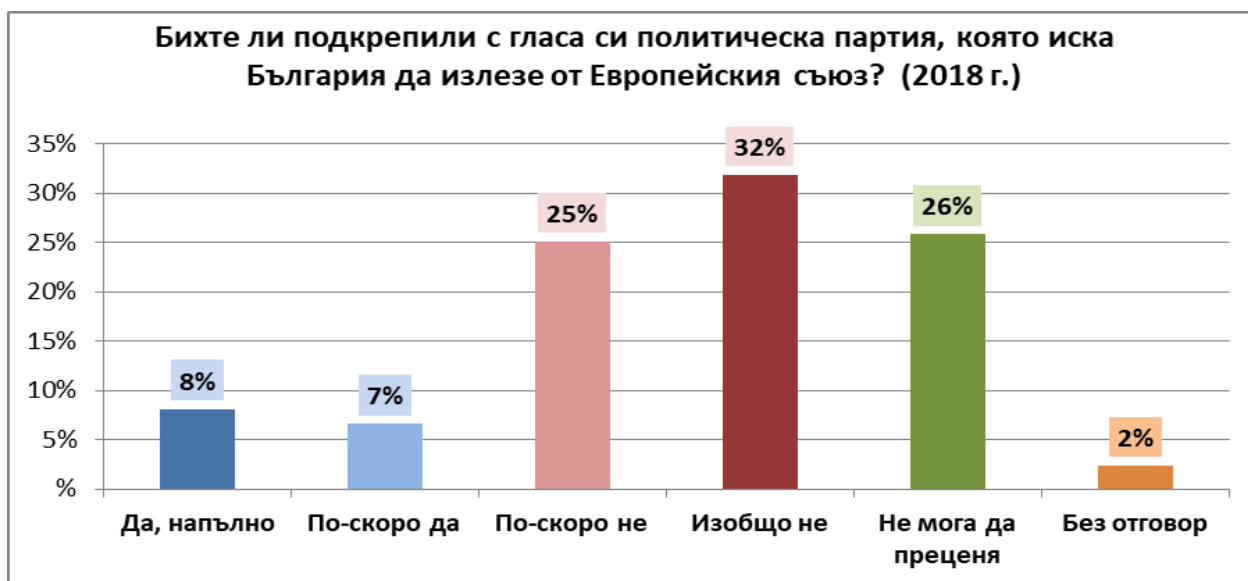
Промени във формулировката на въпроса и отговорите през годините не дава възможност за пряко сравнение, но може да се види класирането на предпочитанията. Когато се сравнят отговорите от 2008 г. до 2018 г. се вижда, че най-популярните предимства на членството в ЕС са възможностите за работа и пътуване, поставяни като цяло на първо и второ място. Възможностите за образование се изкачва от предпоследно 6 място в предпочитанията в по-ранните години на членство - през 2008, 2013 и 2014 г. - до 3-та позиция през 2015 г. и 2018 г.

За сметка на това въвеждането на правила и законност като предимство пада от 2 място през 2008 г. до 7 място през 2018 г. Достъпът до еврофондове пада от 3-то място през 2013 г. до 4-то място през следващите години. Безплатният роуминг, въведен през 2017 г. се нарежда на 8-мо място. Твърдението, че членството в ЕС няма никакви предимства пада в класацията от 4-та позиция в по-ранните години на членство през 2008 г. и 2013 г. до последната 8-ма позиция през 2015 г. и е на 6-та позиция през 2018 г., като обаче делът на респондентите, които са посочили този отговор остава приблизително еднакъв - от близо 11% през 2008 г. до около 9%-10% през следващите години.

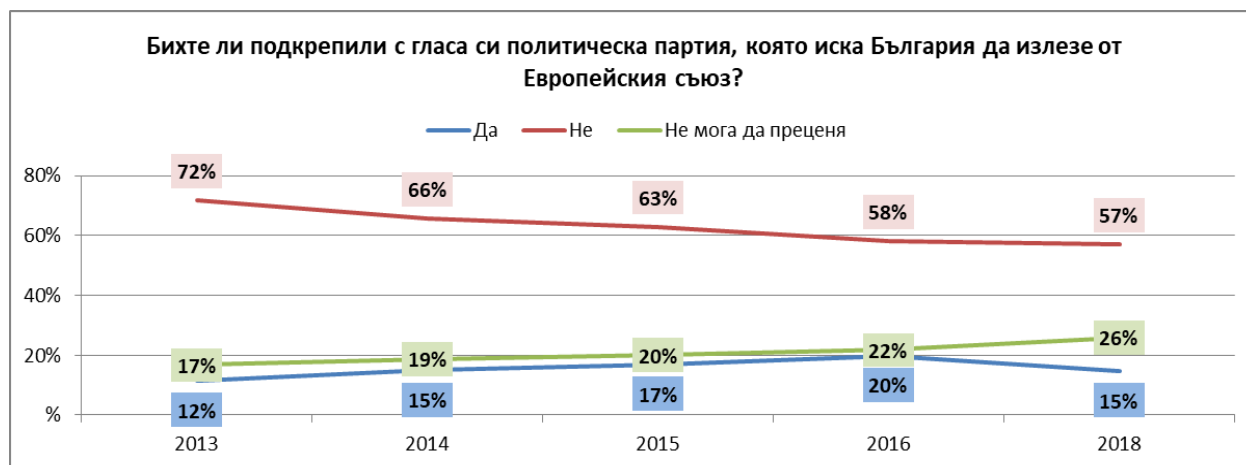
Според Вас, кое от следните възможни предимства на европейската интеграция е от най-голямо значение?											
Предимства/Година		2008		2013		2014		2015		2018	
		(%)	(#1-8)	(%)	(#1-8)	(%)	(#1-8)	(%)	(#1-8)	(%)	(#1-9)
☒	Дава повече възможности за работа	31%	1	27%	1	30%	1	52%	1	48%	2
☒	Дава повече възможност за пътуване в чужбина	17%	3	19%	2	16%	2	48%	2	50%	1
☒	Дава повече възможности за образование	5%	6	8%	6	8%	6	38%	3	33%	3
☒	Дава достъп до Еврофондовете	n.a.	n.a.	16%	3	11%	4	31%	4	18%	4
☒	Въвежда правила и законност	20%	2	7%	4	8%	7	14%	5	8%	7
☒	Дава повече гаранции за социално подпомагане	5%	7	5%	8	4%	8	12%	6	5%	9
☒	Безплатен роуминг	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	6%	8
☒	Не мога да преценя	8%	5	8%	5	14%	3	10%	7	15%	5
☒	Няма никакви предимства	11%	4	10%	4	10%	5	10%	8	9%	6

Подкрепа за партии, които биха искали излизане от ЕС

През 2018 г. близо 57% не биха подкрепили партия, която иска излизане от ЕС, а 15% са склонни да го направят, когато се обобщят отговорите на въпроса „Бихте ли подкрепили с гласа си политическа партия, която иска България да излезе от Европейския съюз?“. Те обаче съдържат градация на категоричност на решението. Така 8% от участвалите в допитването биха подкрепили напълно партия, която иска излизане на България от ЕС, а други 7% са склонни да го направят, но не толкова категорично. Една четвърт от запитаните (25%) по-скоро не биха подкрепили такава партия, а близо една трета (32%) са категорични, че не биха дали подкрепата си. Близо една четвърт нямат мнение по въпроса.

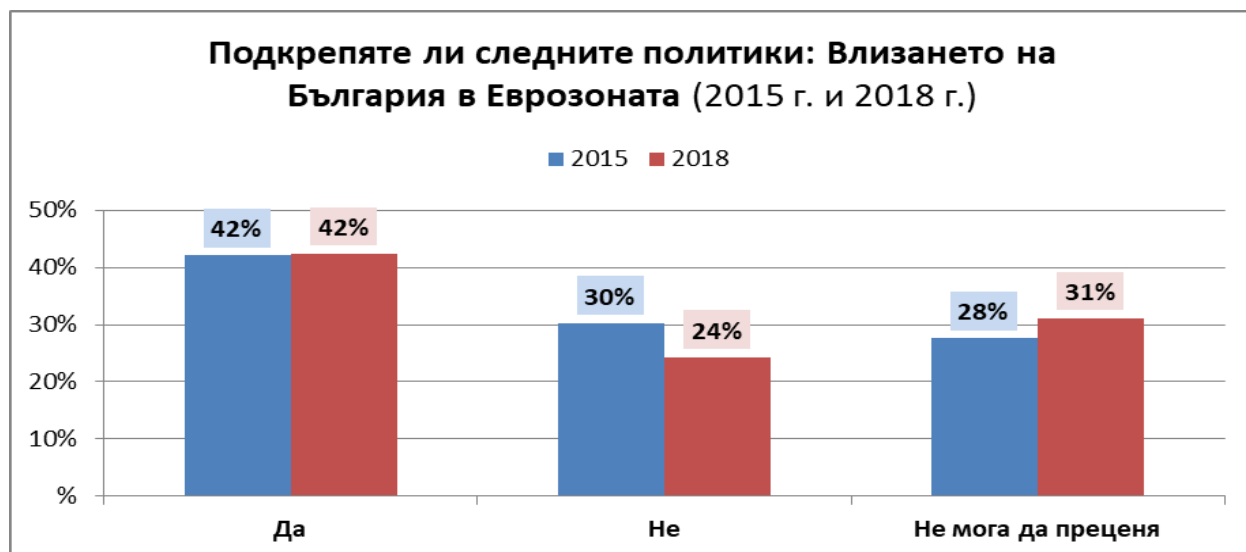
Когато се обединят отговорите „да“ (да, напълно и по-скоро да) и „не“ (по-скоро не и изобщо не) и се сравнят с резултатите през годините, се виждат няколко неща. Делът на хората, които биха гласували за партии, които са за излизане от ЕС (анти-ЕС) е бил 12% през 2013 г., нараства постепенно до 20% през 2016 г., за да намалее отново до 15% през 2018 г., тоест до ниво подобно на това от 2014 г. Постепенно и значително намалява делът на хората, които не биха гласували за такава партия – от 72% през 2013 г. до 57% през 2018 г., но има и намаление на темпа на този спад. Постепенно нараства делът на хората, които нямат мнение по-въпроса, като от 17% през 2013 г. стига до 26% през 2018 г.

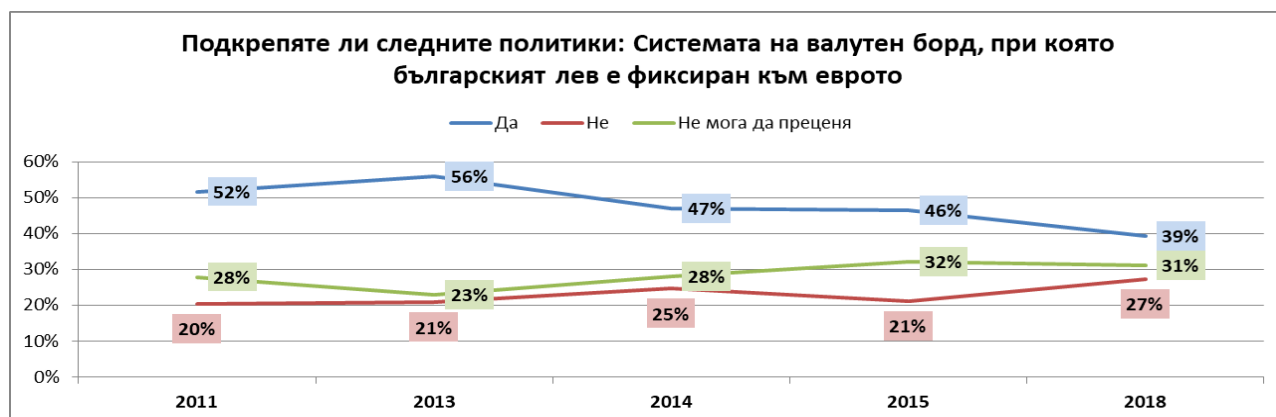
Подкрепа за по-нататъшна интеграция: Членство в Еврозоната

В изследването има и редица въпроси, които се отнасят до по-нататъшната интеграция на България в ЕС и по-точно за членството на страната в Еврозоната и Шенген. По отношение на еврото, има три свързани въпроса – ниво на подкрепа за членство в Еврозоната, подкрепа за замяна на българския лев с евро и подкрепа за системата на валутен борд.

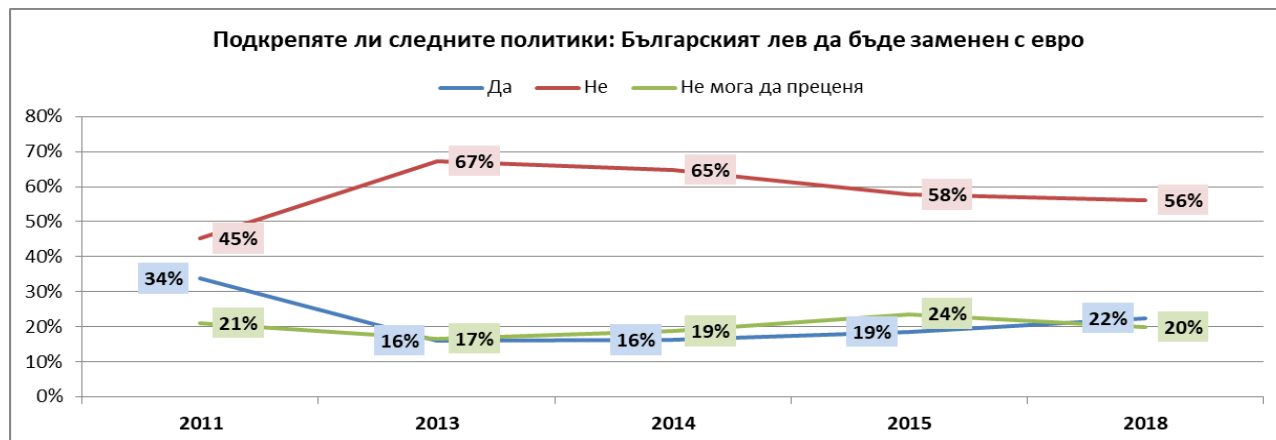
Когато се зададе директен въпрос дали подкрепят влизането на България в Еврозоната, през 2018 г. подкрепата е 42% срещу 24% несъгласие и 31% без мнение. По отношение на динамиката на настроенията, през 2018 г. подкрепата за членството в Еврозоната се запазва на нивото от 2015 г., когато също е била 42%, но спада несъгласието от 30% преди три години до 24% сега, докато делът на хората без мнение остава без голяма промяна - около една трета от запитаните.

През 2018 г. над половината от участвалите в допитването български граждани - 56% - не

подкрепят замяната на българския лев с еврото, докато само малко над една пета - 22% - го подкрепят. Динамиката също е интересна, като несъгласните със замяната нарастват от 45% до 67% в периода от 2011 г. до 2013 г., но след това делът им започва да спада до сегашните 56%. Делът на хората, които са съгласни на такава замяна, спада над два пъти само за две години - от 34% през 2011 г. до 16% през 2013 г., но след това започва да нараства постепенно до сегашните 22%.

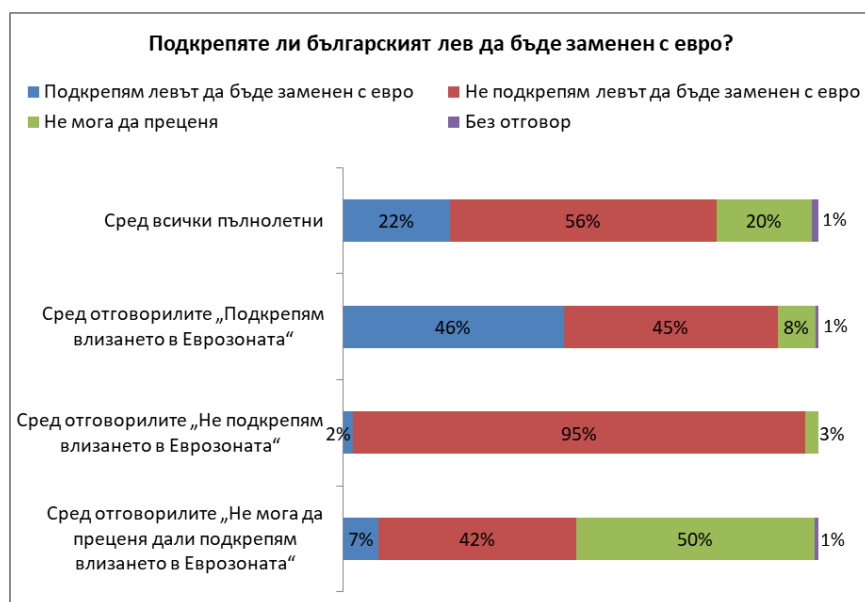

Въпреки ниската подкрепа за замяна на лева с еврото, българските граждани подкрепят системата на валутен борд, при която националната валута е с фиксиран курс към еврото от близо 20 години. Но нивото на подкрепа намалява от 52% през 2011 г. до 39% през 2018 г. с единичен пик на подкрепа от 56% през 2013 г. (това съвпада с пика на несъгласието да се замени лева с евро от горния въпрос). Несъгласието с валутния борд варира през годините, като нивата са близо една пета (20%-21%) през 2011, 2013 и 2015 г. с циклично покачване през 2014 г. и 2018 г., за да достигне до сегашното си и най-високо ниво от 27%. Близо една трета от запитаните нямат мнение по въпроса, като този дял остава относително постоянен във времето – от 28% през 2011 г. до 31% през 2018 г., като единствено има спад през 2013 г., където има и други колебания в нагласите.

Сравнение на подкрепата за влизане в Еврозоната и замяна на лева с еврото³

При сравнение на данните за подкрепа на влизане в Еврозоната и замяна на лева с евро се забелязва известен парадокс (въпросите съответно са „Подкрепяте ли следните политики: Влизането на България в Еврозоната“ и „Подкрепяте ли следните политики: Българският лев да бъде заменен с евро“). Докато 42% от участниците в допитването подкрепят влизане в Еврозоната, то само 22% подкрепят замяна на лева с еврото. Също така, докато само 24% не подкрепят членство в Еврозоната, над половината - 56% от запитаните са несъгласни със замяна на лева с еврото (но подкрепата за валутния борд остава висока с 39% от запитаните).

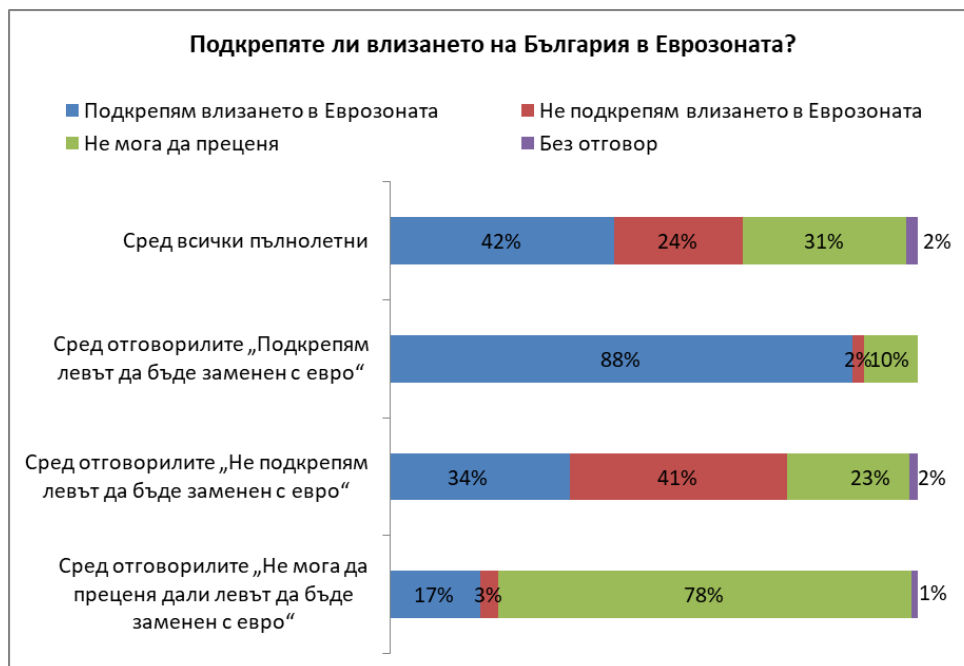
При сравнителен анализ на резултатите от двата въпроса се виждат следните разпределения.

От хората, които подкрепят влизането в Еврозоната – 46% казват „да“ на замяната на лев с евро, 45% не са съгласни валутата да бъде сменена, а 8% не могат да преценят. От хората, които не подкрепят влизането в Еврозоната едва 2% са съгласни левът да бъде заменен с евро, цели 95% не са съгласни, 3% не могат да преценят. От онези, които не могат да преценят дали подкрепят влизането в Еврозоната, половината нямат конкретно мнение и по въпроса за смяната на лева с еврото.

³ Анализът и графиките в тази част са основно на д-р Драгомира Белчева и д-р Петя Брайнова, ИОО-София.

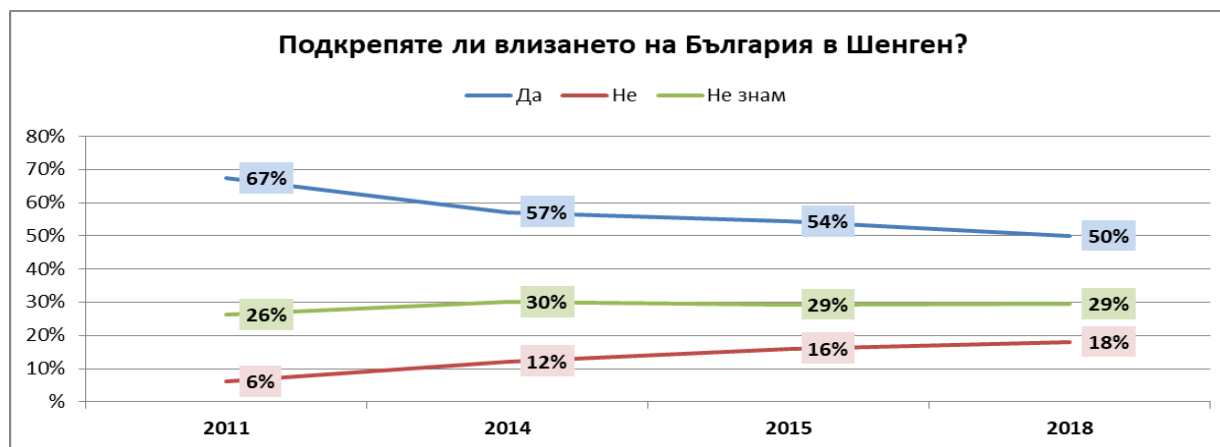
От хората, които са съгласни левът да се замени с евро 88% подкрепят влизането в Еврозоната, само 2% не подкрепят, а 10% не могат да преценят. От тези, които не са съгласни левът да се замени с евро 34% подкрепят влизането в Еврозоната, 41% не подкрепят и 23% не могат да преценят. От онези, които не могат да преценят дали левът да бъде заменен с еврото, повече от три четвърти нямат конкретно мнение и по въпроса за влизането в Еврозоната.

Т.е. хората, които не подкрепят членство в Еврозоната може би са наясно, че това е свързано със смяна на националната валута защото почти всички от тях (95%) не искат замяната на лев с евро. Тези, които са съгласни националната ни валута да бъде сменена, по-скоро разбират какво представлява Еврозоната, затова те в голямата си част (88%) подкрепят влизането в Еврозоната, но сред подкрепящите замяната на лева с евро има 10%, които не знаят дали е добре или зле за страната да влезе в Еврозоната. Част от тези, които подкрепят влизането в Еврозоната, може би не знаят с какво е свързано това, затова мненията им относно замяната на националната валута са разпределени поравно между „за“ и „против“.

Разпределението при тези, които не искат замяната на лев с евро, е сходно на това при хората, които подкрепят влизане в Еврозоната. Те не са съгласни националната ни валута да бъде сменена, но пък се разделят в мненията си относно влизането в Еврозоната, т.е. вероятно част от тях не виждат пряка връзка между влизането в Еврозоната и замяната на лева с еврото.

Подкрепа за по-нататъшна интеграция: Членство в Шенген

По отношение на членството в Шенген, през 2018 г. точно половината от участвалите в допитването подкрепят присъединяването в Шенгенското пространство, а малко под една пета са против (18%). Сравнението с предишни години показва, че несъгласието с членство в Шенген се увеличава от само 6% през 2011 г. до 18% през 2018 г., а подкрепата пада от 67% през 2011 г. до 50% през 2018 г., докато делът на хората без мнение се запазва.

Доверие в институциите и ЕС

ЕС е втората по доверие институция сред българските граждани, предхождана само от православната църква и следвана от българската армия.⁴ Близко половината от участвалите в допитването се доверяват на ЕС, 52% е доверието в църквата и 46% в армията. Близко една трета от

⁴ Дадени са само част от отговорите, които включват и редица други институции като партии, полиция, университети, медии и др.

гражданите не се доверяват на ЕС (32%), църквата (27%) и армията (32%). За сравнение, доверието в парламента е само 15%, а недоверието е 74%.

Резултати според профилите на участвалите в допитването

Когато се погледнат социалните и политически профили на участвалите в допитването, се забелязват няколко тенденции при въпроса за подкрепа на присъединяването на България към ЕС, т.е. при хипотетичен референдум.

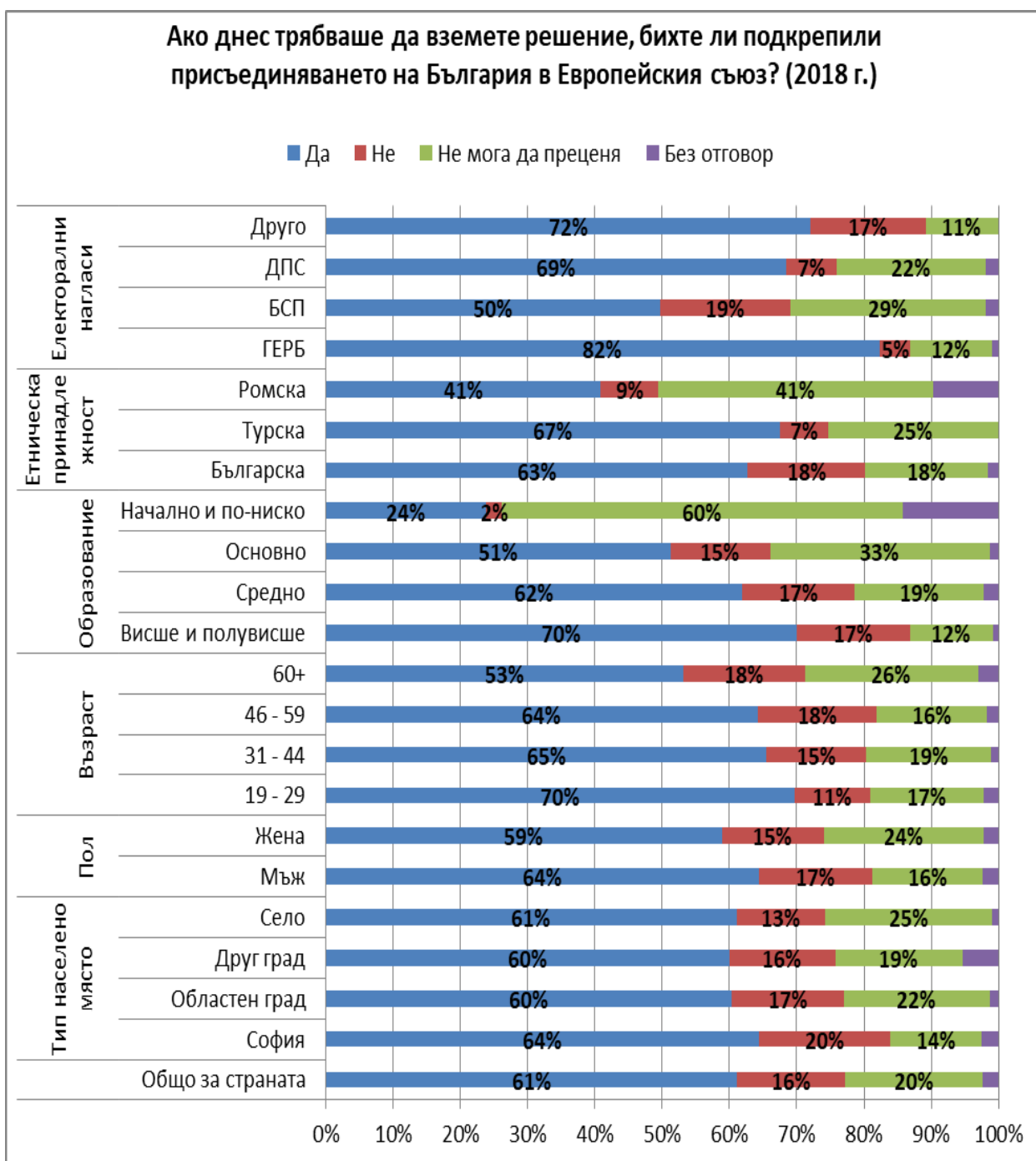
По отношение на електоралните нагласи, най-голяма подкрепа за членството в ЕС има сред привържениците на ГЕРБ като 82% от тях заявяват, че биха гласували в подкрепа на членството, следвани от 72% от привържениците на по-малките партии в България и 69% от привържениците на ДПС. Сравнително най-ниска подкрепа е регистрирана сред привържениците на БСП, но все пак половината от тях биха подкрепили такова решение. Сред привържениците на БСП има сравнително най-голям дял на тези, които не биха гласували за членството в ЕС – 19% от тях, следвани от 17% сред привържениците на по-малките партии. Сред привържениците на БСП има и най-голям дял на хора – близо една трета от тях, които са без мнение по-въпроса.

Може да се обобщи, че въпреки вариациите в нагласите, сред привържениците на основните партии има мнозинства в подкрепа на членството в ЕС, а несъгласните с тази позиция са доста по-малко.

Етническите турци и българи със съответно 67% и 63% са най-големите привърженици на членството в ЕС. Сред ромите подкрепата за членството и липсата на мнение по въпроса са с еднакъв дял – 41%.

Най-голяма подкрепа за членството в ЕС има сред респондентите с висше и полувисше образование - 70% от тях, следвани от хората със средно - 62% и основно образование – 51%. Сред хората с начално или по-ниска степен на образование най-голям дял имат хората без мнение – над 60% от тях, а голям дял без мнение по въпроса има и сред хората със средно образование – близо една трета от тях. Делът на противниците на членството в ЕС сред хората с висше, полувисше и средно образование е еднакъв – 17%.

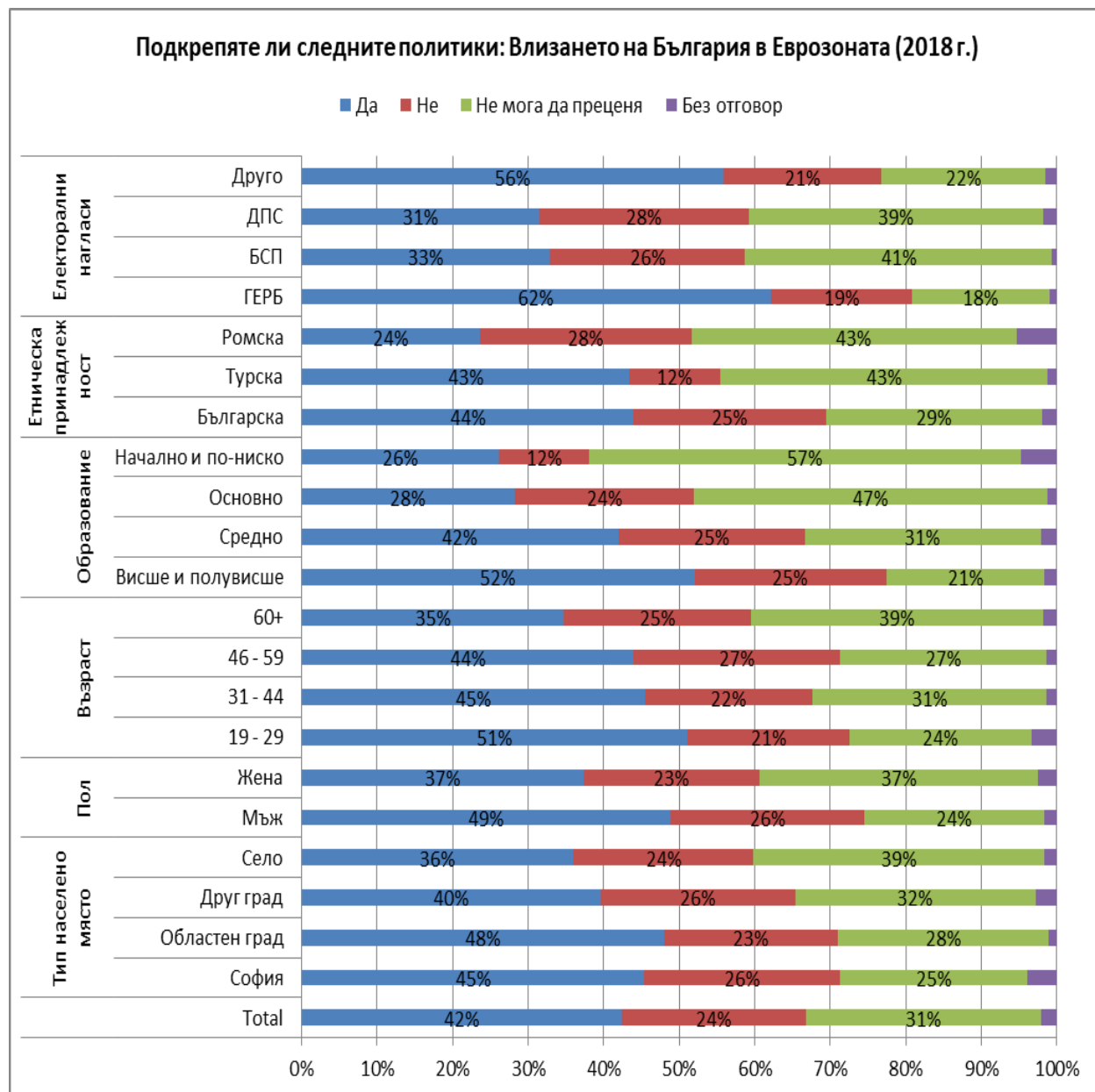
Най-висока подкрепа за членството в ЕС има сред най-младите (19-29 г.) – 70%, както и в групите 31-44 г. и 49-59 г. – с почти еднакъв дял от 64% и 65% съответно. Сред участниците в допитването на възраст над 60 години малко над половината подкрепят членството в ЕС, но сред тях има и най-висок дял на хора без мнение – близо една четвърт от тях.

Сред мъжете има по-голяма подкрепа за членството в ЕС – 64% от тях. При жените този дял е 59%, като при тях има по-висока степен на колебание – една четвърт нямат мнение по въпроса.

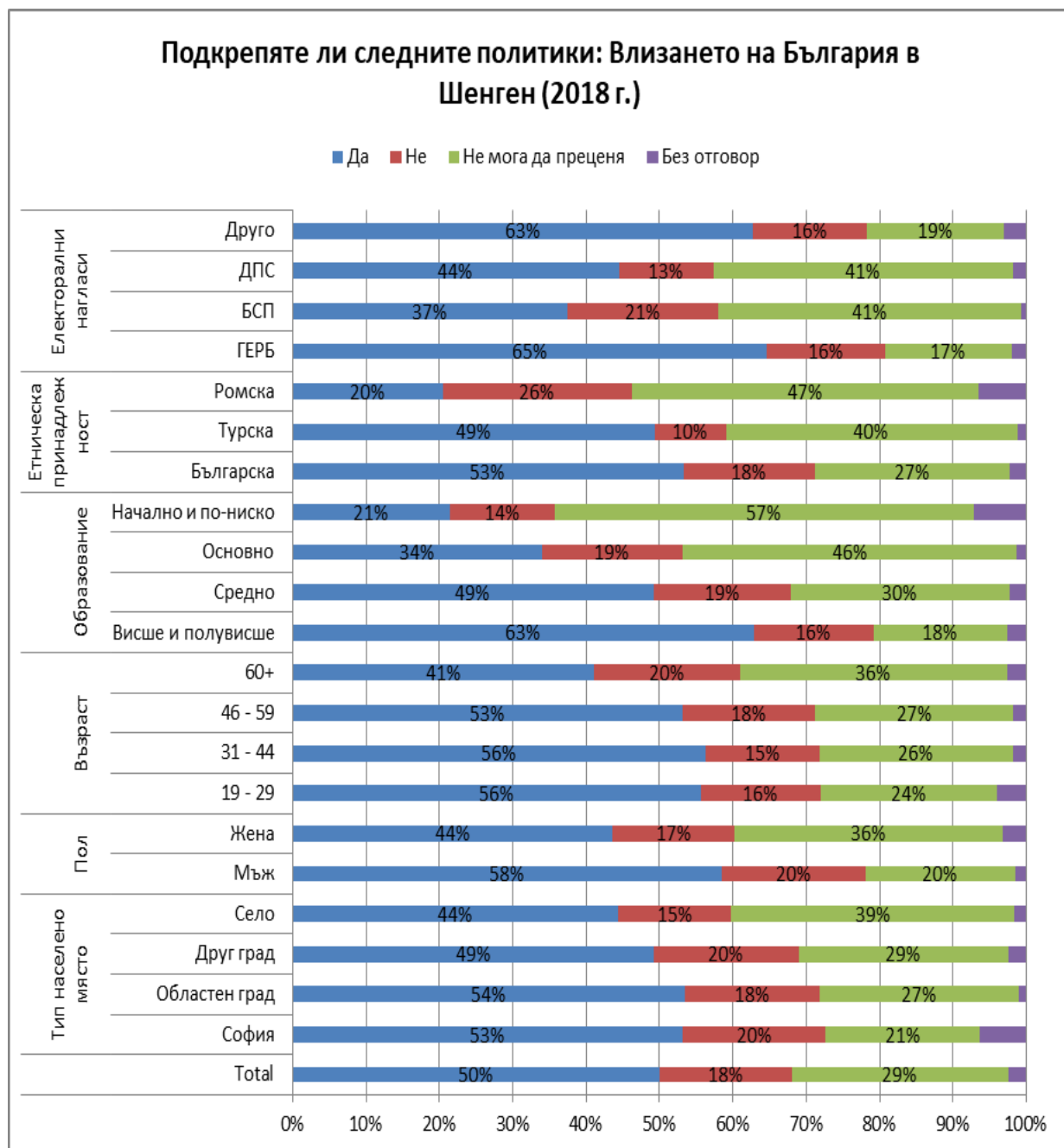
Интересно е да се отбележи, че подкрепата за членството в ЕС на практика е подобно висока в София, областните и по-малките градове и селата със съответно 64%, 60%, 60% и 61% при средно за страната 61%. В София има малко по-високо несъгласие с членството – подобно

несъгласие изразяват една пета от респодентите (20%) при 13% в селата, и около 16% - 17% в областните и по-малките градове.

По отношение на влизането в Еврозоната и Шенген, нагласите според различните профили са доста сходни. Според електоралните нагласи на участващите в допитването, подкрепата за по-дълбока интеграция в ЕС е близо два пъти по-висока сред привържениците на ГЕРБ, отколкото сред привържениците на БСП и ДПС. Т.е. при привържениците на ГЕРБ има подкрепа от 62% за Еврозоната и 65% за Шенген, а при тези на БСП и ДПС подкрепата е съответно 33% и 31% за Еврозоната и 37% и 44% за Шенген. Сред респондентите със симпатии към БСП и ДПС има и най-високи дялове на хора без мнение по въпросите за бъдещо членство в Шенген и Еврозоната –

между 39% и 41%. При тях има сравнително по-голям брой хора, които не са съгласни с членство в Шенген и Евронзоната, като за Евронзоната са съответно 26% и 28% при БСП и ДПС, а за Шенген са съответно 21% и 13% при БСП и ДПС, но те остават все пак по-малко от хората „за“ или без мнение“.

Хората с висше и полувисше образование са по-склонни да подкрепят членство в Еврозоната и Шенген – съответно 52% и 63%, следвани от тези със средно образование – 42% и 49%.

По-младите хора са по-склонни да подкрепят членство в Шенген и Еврозоната, като само при хората над 60 години има по-ниска подкрепа. Например, за Еврозоната тя е 51% за групата 19-29 г., 44%-45% за групите 31-44 г. и 46-59 г., но подкрепата пада до 35% за групата над 60 години. За членство в Шенген са 56% от хората в групата 19-29 г., 56% и 53% за групите 31-44 г. и 46-59 г. и 41% за тези над 60 г. При хората над 60 г. водещ отговор е „не мога да преценя“ – 39% по въпроса за Еврозоната и 36% за Шенген.

По отношение на населено място, сравнително най-висока подкрепа за членство в Еврозоната и Шенген има в областните градове – съответно 48% и 54% при средно 42% и 50% за страната. Следващото най-високо ниво на подкрепа е в София – 45% за Еврозоната и 53% за Шенген. В селата има най-ниска подкрепа – 36% за Еврозоната и 44% за Шенген, но най-висока степен на неувереност – 39% отговарят, че нямат мнение при въпросите за членство в Еврозоната и за Шенген.

Що се отнася до въпроса за замяна на българския лев с евро, най-висока подкрепа има сред привържениците на ГЕРБ, като 42% от тях споделят тази политика. Но те са разделени по въпроса, тъй като 45% от тях са против такова решение. Най-ниската подкрепа за замяната на лева с евро има сред привържениците на БСП - едва 12%, като цели 61% от тях са срещу такова решение, което е и най-силното несъгласие сред привържениците на партии. Една трета от привържениците на по-малките партии - 33% - и една четвърт от тези на ДПС подкрепят тази политика, като несъгласието обхваща около половината от тези групи.

Етническите българи и турци в еднаква степен подкрепят замяната на лева с евро – около четвърт от тези групи, но етническите българи в по-голяма степен изразяват несъгласието си – 57% срещу 39% при етническите турци, при които една трета нямат мнение по-въпроса. Ромите са групата с най-силно несъгласие за замяна на лева с евро – 63% от тях – и най-ниска подкрепа за тази политика – само 11%, а близо една четвърт нямат мнение.

Хората с висше и полувисше образование показват по-висока подкрепа за замяната на лева с евро - 30% - спрямо другите групи, като тя е 22% за тези със средно и едва 13% и 5% съответно сред тези с основно, начално и по-ниско образование. Сред хората с начално и по-ниско образование има и най-висок дял на хора без мнение – 45%.

Сравнително най-висока подкрепа за замяна на лева с еврото има сред по-младите – 29% при тези между 31-44 г., 26% при тези между 19-29 г., като при тях са и най-ниските нива на несъгласие в сравнение с другите групи – съответно 52% и 51% срещу 60% за тези над 60 години.

Мъжете са по-отворени към идеята за смяна на лева с еврото, като почти една трета – 29% подкрепят тази политика срещу само 18% при жените, при които една четвърт нямат мнение.

Хората в областните градове сравнително най-много подкрепят тази идея – 26% от тях при 20% в селата, и 21%-22% в малките градове и София. Най-малко несъгласие с тази политика има в селата – 50% срещу 63% в София, където е най-високата степен на несъгласие, но в селата има и най-голям дял на хора без мнение – 29% при само 12% в София.

